

Türk Toplumunda Empatinin ve Empatik Becerinin Artırılmasında Empati Eğitim Programlarının Etkililiği: Meta-Analiz Çalışması

DOI: 10.26466/opus.548309

*

Ergün Hasgöl* - Oğuzhan Zengin**

*Dr. Öğr. Üyesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bil. Fak., Keçiören/Ankara/Türkiye

E-Posta: ergunhasgul@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-8873-824X](https://orcid.org/0000-0002-8873-824X)

**Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karabük / Türkiye

E-Posta: oguzhanzengin@karabuk.edu.tr

ORCID: [0000-0002-2682-0870](https://orcid.org/0000-0002-2682-0870)

Öz

Empati kavramı insan ilişkilerinde giderek artan bir biçimde üzerinde durulan bir kavram haline gelmiştir. Bununla birlikte literatürde empatik becerinin öğrenilip öğrenilemeyeceğine ilişkin birtakım tartışmalar söz konusudur. Bu tartışmalardan hareketle Türk toplumunda empatik beceri eğitimlerinin gerçekleştirildiği çalışmaların bulgularının ele alındığı bir meta analiz çalışması gerçekleştirilmiştir. Empatik beceri geliştirme odağında hazırlanan empati eğitimlerinin kullanılması, Türk toplumuna uygulanması, son 20 yıl içinde yapılması çalışmanın içerme kriterleri olarak belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda empati eğitimi gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezleri ile ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makalelere ulaşılması planlanmıştır. “Empati”, “Empati Eğitimi”, “Empatik Beceri” ve bu kelimelerin İngilizceleri ile Google Scholar, Scopus, ISI Database, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi, To-kat, Ullakbim veri tabanı taranmıştır. Bu tarama sonucunda arama kriterleri doğrultusunda 13 çalışmaya ulaşılmıştır. Verilerin analizi için etki büyüklüğü hesaplamasında Comprehensiv Meta Analiz (CMA) programı aracılığıyla Hedges’in g formülü kullanılmıştır. Çalışmaya dahil edilen 13 araştırmanın ortalama etki büyüklüğü E=+5,668 olarak bulunmuştur. Çalışmamızın etki büyüklüğünün yüksek olması, empati eğitim programlarının Türk toplumunda empatiyi ve empatik beceriyi artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Empati, Empatik Beceri, Empati Eğitimi, Etki Büyüklüğü, Meta-Analiz

Efficiency of Empathy Training Programs in Increasing Empathy and Empathic Skills in Turkish Society: Meta-Analysis Study

*

Abstract

The concept of empathy has become a concept that increasingly emphasized in human relations. However, there are some arguments in the literature about whether or not empathic skills can be learned. Based on these discussions, a meta-analysis study was conducted to examine the findings of the studies in which empathic skills training was carried out in the Turkish society. The use of empathy trainings prepared in the focus of empathic skill development, its application to the Turkish society and its implementation within the last 20 years have been determined as the inclusion criteria of the study. In line with these criteria, it is planned to reach the articles published in national and international refereed journals with the master's and doctoral theses carried out empathy training. Google Scholar, Scopus, ISI Database, Turkish Council of Higher Education National Thesis Center, To-kat, and Ullakbim database are scanned with "Empathy", "Empathy Training", "Empathy Skills" words. As a result of this screening, 13 studies were reached in accordance with the search criteria. For the analysis of the data, Hedges' formula g was used to calculate the effect size by means of the Comprehensive Meta Analysis (CMA) program. The mean effect size of 13 studies included in the study was found to be $E = + 5,668$. The high effect size of our study shows that empathy education programs are effective in increasing empathy and empathy skills in Turkish society.

Keywords: *Empathy, Empathic Skills, Empathy Training, Effect Size, Meta-Analysis*

Giriş

Empati kavramı tarihte ilk kez Theodor Lipps tarafından Almanca bir kelime olan “*emfühlung*” kavramıyla ele alınmıştır. Lipps “*emfühlung*” kavramını ilk olarak sanat eserlerinin ifade ettiği duygu ve düşüncelerin algılanışı şeklinde kullanmış, daha sonra ise diğer insanları anlamayı da bu kavrama dahil etmiştir. Edward Titchener ise 1909 yılında Almanca “*emfühlung*” kavramı yerine Antik Yunanca bir kelime olan “*empathia*” kelimesini İngilizceye kazandırmıştır. Yunanca içini “*em*” ve algılama “*patheia*” kelimelerinin birleşiminden oluşan bu kavram, Türkçe de dahil olmak üzere birçok dile de empati şeklinde girmiştir (Hasgül, 2013; Tuncay ve İl, 2009).

İlk kez Sigmund Freud tarafından terapötik ilişkinin bir aracı olarak ele alınan empati, 20. yüzyılda psikoterapi için oldukça önemli bir kavram haline gelmiştir. Freud empatiyi benmerkezci bir bakış açısından uzak bir yaklaşım olarak ele almıştır. Kendilik psikolojisinin öncüsü Heinz Kohut ve insanlı psikolojinin öncüsü Carl Rogers empati kavramını ele alan diğer kuramcılar olmuştur. Kohut, empati kavramını insani değerlerden bağımsız olarak gözlem yapma olarak değerlendiren Rogers, psikoterapist-danışan ilişkisinde empatinin temel bir koşul olduğu belirterek empati kavramına önemli katkılarda bulunmuştur.

Barker (2003), empatiyi bir bireyin karşısındaki bireyin duygu ve düşüncelerini fark ederek anlaması ve anladığını ona ifade etmesi olarak tanımlamaktadır. Alma ve Smaling (2006) ise empatiyi iki boyutta ele almaktadır. İlk boyut, empatinin bilişsel, duyuşsal ve yoruma dayalı yönlerini ifade eden zihinsel boyuttur. İkinci boyut ise empatik anlayışın duyarlı ve etkileşimli yönlerini ifade eden sosyal boyuttur. Geldard ve Geldard (2008) empatik olmanın ancak sıcak, açık, dostane, alakalı, şefkatli, realist olmak ve güven tesis etme durumunda söz konusu olabileceğini belirtmektedir. Trevithick (2009), empatiyi, başka bir kişinin duygu, düşünce, amaç ve davranışlarını hissedebildiğimiz ve anlayabileceğimiz umuduyla kendimizi onun yerine koyma girişimi olarak açıklar. Bununla birlikte Håkansson (2003), her ne kadar empati kavramının birçok farklı tanımlaması olsa da; empati kavramının başka bir kişinin durumunu, duygularını, koşullarını anlama veya tanıma

olduğu konusunda bir mutabakat bulunduğunu belirtir. De Waal (2008) ise empatiyi üç boyutlu olarak ele almaktadır. Bu boyutlar; (1) başka birinin duygularının duyuşsal algılanışı, (2) başka birinin durumunun bilişsel olarak değerlendirilmesi ve (3) bu durumun kişiye o kişinin perspektifinden anlatılmasıdır.

Dökmen (2011) ise empati kavramını ele alırken; empatik eğilim ve empatik beceri kavramlarına başvurmuştur. Empatik eğilim kavramı empatinin duygu yönüyle ilişkilidir ve bireylerin empati kurma gücünü belirtmektedir. Bireyler bu güce belirli düzeylerde sahip olabilir ya da olmayabilir. Empatik beceri kavramı ise; bireylerin empati kurma durumunu belirtmekte olup mesleki bir beceridir.

Literatürde empatik becerinin doğuştan mı geldiği yoksa sonradan öğrenilebilen bir beceri olduğu üzerine tartışmalar söz konusudur. Empatik becerinin yoğun bir duygusal süreci gerektirmesi nedeniyle bir eğitim programı aracılığıyla öğretilmeyeceğine ilişkin düşüncelerin aksine bazı yazarlar empatik becerinin yalnızca duyuşsal özellikler gerektirmediğini, bilişsel yönlerinin de bulunduğunu belirtmektedirler. Mayer, Salovey ve Caruso (2004) empati yapmak isteyen kişinin başka birinin ne hissettiğini hissetmek zorunda olmadığını ancak başka birinin ne hissettiğini doğru bir şekilde hayal edebilme ve bu duyguları destekleme ve destekleme yeteneğine sahip olabileceğini belirtmektedir. Araştırmacılar, genel olarak empatinin bilişsel yönlerinin başkalarının deneyimlerinin neye benzeyeceğini rasyonelleştirerek öğrenilebileceğine inanmaktadır (Trevithick, 2009).

Bu noktada empati eğitimi ile ilgili araştırmalara göz atmak önem kazanmaktadır. Bu sorulardan hareketle bu çalışma, Türkiye’de empati eğitimi programlarıyla ilgili olarak gerçekleştirilen araştırmaların kapsamlı bir şekilde ele alınmasını amaçlamaktadır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmada Türkiye’de empati eğitimi programlarının katılımcılar üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalar meta analiz yöntemi doğrultusunda analiz edilmiştir. Meta analiz; herhangi bir konuyla ilgili olarak gerçekleştirilen benzer ampirik çalışmaların önceden belirlenen birtakım kriterlere göre sınıflandırılması ve söz konusu çalışmaların nicel bulgu-

larının biraraya getirilerek birlikte analize tabi tutulmasıdır (Hunter ve Schmidt, 1990). Diğer bir deyişle, nicel verileri olan benzer amaçta yapılan çalışmaların analizlerinin belirli ölçütler dikkate alınarak, eksiksiz ve doğru bir yöntemle kullanılarak analiz edilmesi anlamına gelmektedir.

Empatik beceri geliştirme odağında hazırlanan empati eğitimlerinin kullanılması, Türk toplumuna uygulanması, son 20 yıl içinde yapılması çalışmanın içerme kriterleri olarak belirlenmiştir. Bu kriterler doğrultusunda empati eğitimi gerçekleştirilen doktora ve yüksek lisans tezleri ile uluslararası ve ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makalelere ulaşılması planlanmıştır. “Empati”, “Empati Eğitimi”, “Empatik Beceri” ve bu kelimelerin İngilizceleri ile Google Scholar, Scopus, ISI Database, Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi, To-kat, Ulakbim veri tabanı taranmıştır. Bu tarama sonucunda arama kriterleri dikkate alınarak Türk toplumunda uygulanmış 13 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmaların her biri Microsoft word ortamında araştırmacı tarafından hazırlanan ve çalışmanın numarası, yazarı/ları, yayın yılı, örneklem sayısı, grup türleri, grup örneklem sayıları, temaları, analiz yöntemleri, ortalamaları ve standart sapmalarını içeren bir tabloya aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için etki büyüklüğü hesaplamasında Comprehensive Meta Analiz (CMA) programı kullanılarak Hedges’in g formülü kullanılmıştır. Verilerin heterojen dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla etki büyüklüklerinin dağılım grafiğine bakılmış ve Q değeri istatistikinden faydalanılmıştır. Verilerin analizinde, empati eğitim programlarının etkililiğini incelemek amacıyla Uygulama Etkililiği (Treatment Effectiveness) Meta-Analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmada, Türk toplumunda empati ve empatik becerinin artırılmasında uygulanan 13 adet empati eğitim programının etkililiği meta analiz programı kullanılarak birleştirilmiştir. Tablo 1’de, bu çalışmaların özellikleri görülmektedir.

Tablo 1. Deneysel Çalışmaların Özellikleri

Değişkenler		n	%
Yayın Türü	Makale	7	53,8
	Yüksek lisans tezi	2	15,4
	Doktora tezi	4	30,8
Oturum sayısı	10 oturumdan az	7	53,8
	10 ve fazla oturum	6	46,2
Çalışmanın yapıldığı yıl	2008 ve sonrası	9	69,2
	2008'den öncesi	4	30,8
Örneklem Büyüklüğü	40'tan daha az	5	38,5
	40 ve daha fazla	8	61,5

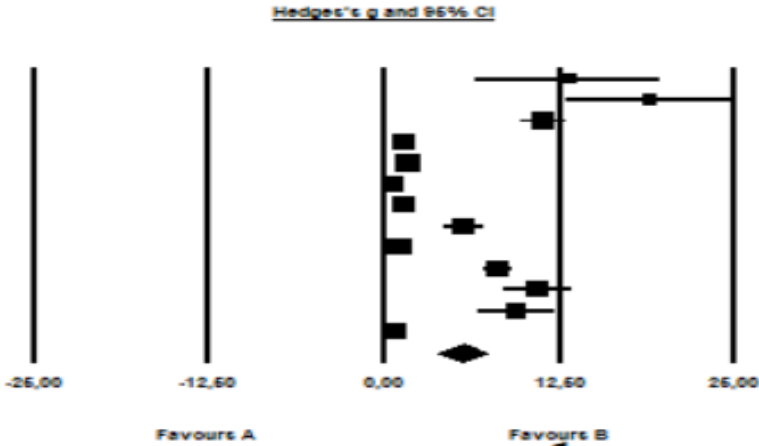
Tablo 1'e bakıldığında, empati eğitim programlarının etkililiğini ölçen çalışmaların yarısının (%53,8) makale, üçte birine yakınının (%30,8) doktora tezi ve %15,4'ünün ise yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Analiz Edilen Çalışmaların Etki Büyüklükleri

Çalışmalar	n	Etki Büyük lügen Hedg- es' g	Etki Büyük lügen Alt Sınır	Etki Büyük lügen Üst Sınır	z	p	w
Aktaş (2014)	15	13,136	6,589	19,683	3,933	0,000	%3,97
Karaca ve ark. (2013)	40	18,977	13,080	24,873	6,308	0,000	%4,43
Ançel (2006)	190	11,351	9,724	12,977	13,679	0,000	%8,17
Hasgöl (2018)	65	1,451	0,909	1,993	5,250	0,000	%8,70
Kapıkıran ve Kapıkıran (2000)	40	1,723	1,008	2,438	4,721	0,000	%8,65
Sortullu (2011)	21	0,569	-0,271	1,409	1,328	0,184	%8,60
Gemci (2012)	30	1,484	0,693	2,275	3,676	0,000	%8,62
Ünal (2003)	34	5,665	4,167	7,163	7,412	0,000	%8,25
Yüksel (2004)	20	1,137	0,226	2,047	2,447	0,014	%8,57
Özcan, Oflaz ve Bakır (2012)	257	8,079	7,102	9,057	16,203	0,000	%8,54
Özcan, Oflaz ve Çiçek (2010)	81	11,019	8,602	13,437	8,933	0,000	%7,53
Özcan, Bilgin ve Eracar (2011)	48	9,473	6,764	12,181	6,855	0,000	%7,27
Kahrıman ve ark. (2016)	48	0,774	0,17	1,376	2,518	0,012	%8,69
Sentez	889	5,668	3,873	7,462	6,191	0,000	%100

Uygulama yapılmak amacıyla hazırlanan bu çalışmaların yarısının 10 oturumdan az ve diğer yarısının ise 10 oturum ve daha fazla sürdüğü saptanmıştır. Çalışmaların %69,2'sinin son on yıl içinde ve %30,8'inin 2008 yılından önce hazırlandığı belirlenmiştir. Çalışmaların %61,5'inde 40 ve daha fazla katılımcı ile çalışılırken, %38,5'ine ise 40'tan daha az katılımcı katılmıştır.

Çalışmaların etki büyüklüklerinin dağılımına bakıldığında ise neredeyse tamamına yakınının artı (+) bir değer aldığı, buna göre ise çalışmaların tamamına yakınının başarılı sonuçlar elde ettiği görülmektedir (Şekil 1). Ayrıca, dağılıma bakıldığında etki büyüklüğü ortalamasından farklı etki büyüklükleri de görülmektedir. Bu durum meta analize dahil edilen çalışmaların heterojenliğinin göstergesidir. Çalışmaların heterojenlik değerleri Tablo 3'te verilmiştir. Heterojenlik değerleri dikkate alınarak analizler rasgele etkiler modeline göre yapılmıştır.

Şekil 1. Çalışmaların Etki Büyüklüklerinin Dağılımı (Hedges' g)

Heterojenliği gösteren Q değeri 453,976'dır. Kikare analizinde 12 serbestlik derecesiyle 0,05 alfa düzeyine karşılık gelen değer 97,357'dir. Heterojenlik değerinin kikare tablo değerinden büyük olması ve p değerinin 0,05'ten düşük bulunması çalışma grubunun heterojenliğinin bir göstergesidir. Heterojenliği incelemek için çalışmaların yılı, yayın türü, oturum sayıları ve örneklem büyüklükleri gibi alt gruplar oluşturularak

analiz edilmiştir. Çalışmalar gruplandırıldığında heterojenlik değerleri düşüyor ve gruplar arasındaki etki büyüklüğü değerlerinde farklılıklar gözleniyorsa, oluşturulan gruplar anlamlı sonucuna ulaşılabilir (Hunter ve Schmidt, 1990).

Tablo 3. Çalışmaların Heterojenlik Değerlerine İlişkin Bilgiler

Ortalama Etki Büyüklüğü (E)	5,582
Serbestlik Derecesi	12
Toplam Heterojenlik Değeri Q	453,976
Ki-Kare Tablo Değeri (0,05 için)	97,357
P Değeri	0,000
Etki Büyüklüğü İçin %95 Güven Aralığı	3,819 ile 7,345

Tablo 4 incelendiğinde, 2008 yılı ve sonrasında hazırlanan çalışmaların, %95'lik güven aralığında etki büyüklüğü alt sınırı 3,771, üst sınırı 8,142, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+1,115$ bulunmuştur. 2008 yılından önce hazırlanan çalışmaların ise etki büyüklüğü alt sınırı 1,187, üst sınırı 8,628, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+4,908$ olarak hesaplanmıştır. 2008 yılı öncesi hazırlanan çalışmaların etki büyüklüğünün, 2008'den sonra hazırlanan çalışmaların oluşturduğu etki büyüklüğünden daha büyük olduğu görülmüştür. Buna göre grupların anlamlı oluşturulduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yayın türüne göre, makalelerin etki büyüklüğünün alt sınırı 4,781, üst sınırı 11,725, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+8,253$ bulunmuştur. Yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanan çalışmaların etki büyüklüğünün alt sınırı 0,141, üst sınırı 1,934, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+1,038$ bulunmuştur. Doktora tezi kapsamında hazırlanan çalışmaların etki büyüklüğünde alt sınır 1,323, üst sınır 5,785, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+3,554$ bulunmuştur. Etki büyüklüklerinde oluşan bu farklar gruplandırmanın anlamlı olduğunu desteklemektedir.

Çalışmalarda uygulanan oturum sayıları incelendiğinde, 10 oturumdan az süren uygulamalar kullanan çalışmaların etki büyüklüğünün alt sınırı 1,566, üst sınırı 6,448, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+4,007$ bulunmuştur. 10 ve daha fazla oturumu olan çalışmaların etki büyüklüğünün alt sınırı 3,756, üst sınırı 9,777, ortalama etki büyüklüğü değeri ise $E=+6,776$ olarak bulunmuştur. 10 oturumdan az süren çalışmaların etki büyüklüğü, 10 ve daha fazla oturum içeren çalışmaların etki

büyükliğünden daha düşüktür. Bu durumda grupların anlamlı oluşturulduğu sonucuna ulaşılabilir.

Çalışmalar örneklem büyüklüğüne göre incelendiğinde, 40'tan daha az katılımcının olduğu çalışmalarda %95'lik güven aralığında alt sınır 0,964, üst sınır 4,577, etki büyüklüğü ortalaması ise $E=+2,770$ bulunmuştur. 40 ve daha fazla katılımcısı olan çalışmalarda ise aynı güven aralığında etki büyüklüğünde alt sınır 4,502, üst sınır 9,831 iken ortalama etki büyüklüğü değeri $E=+7,166$ bulunmuştur. 40 ve daha fazla katılımcısı olan çalışmalardan oluşturulan grubun etki büyüklüğünün, 40'tan az katılımcısı olan çalışmalardan oluşturulan grubun etki büyüklüğünden daha yüksek olduğu görülmektedir. Etki büyüklüğünde oluşan bu önemli fark, gruplandırmanın anlamlı olduğunu destekler niteliktedir (Tablo 4).

Tablo 4. Değerlendirme Ölçütlerine Göre Etki Büyüklükleri

Değişkenler		n	Hedges' g	Etki Büyüklüğü Alt Sınır	Etki Büyüklüğü Üst Sınır	z	P
Çalışmanın Yapıldığı Yıl	2008 ve sonrası	9	1,115	3,771	8,142	5,342	0,000
	2008'den öncesi	4	4,908	1,187	8,628	2,585	0,010
Yayın Türü	Makale	7	8,253	4,781	11,725	4,659	0,000
	Yüksek lisans tezi	2	1,038	0,141	1,934	2,269	0,023
	Doktora tezi	4	3,554	1,323	5,785	3,122	0,002
Oturum Sayısı	10 oturumdan az	7	4,007	1,566	6,448	3,217	0,001
	10 ve fazla oturum	6	6,766	3,756	9,777	4,405	0,000
Örneklem Büyüklüğü	40'tan daha az	5	2,770	0,964	4,577	3,005	0,003
	40 ve üstü	8	7,166	4,502	9,831	5,271	0,000

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada meta analiz kullanılarak Türk toplumunda empati ve empatik beceri artırılmasında empati eğitim programlarının etkililiği incelenmiştir. Çalışmada kullanılan 13 deneysel çalışmanın ortalama etki büyüklüğü $E=+5,668$ bulunmuştur. Cohen'in etki büyüklüğü gruplandırma kriterleri doğrultusunda, etki büyüklüğü değerinin 1'den büyük olması güçlü bir etki büyüklüğünü göstermektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). Çalışmamızın etki büyüklüğünün yüksek olması, empati eğitim programlarının Türk toplumunda empatiyi ve empatik beceriyi artırmada etkili olduğunu göstermektedir. Berhhout ve Malouff (2015) empati eğitimlerinin etkililiğini meta analiz yöntemiyle inceledikleri çalışmada, yapılan empati eğitimlerinin etkili olma eğiliminde olduğu, eğitime katılanların türleri, eğitim koşulları ve değerlendirme türleri gibi grupların etkisinin önemine vurgu yapmışlardır. Butters (2010, s. 77) çalışmada müracaatçı grupları için verilen empati eğitim programlarının meta analizini yapmıştır. Etki büyüklüğü değerini $d=1,048$ ($sd=1,620$) hesapladığı çalışmada, etki büyüklüğünün büyük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak bu değerlerin tüm empati eğitim programlarını temsil etmediğini, verilerde heterojenlik olabileceğini belirtmiştir.

Çalışmalar oturum sayılarına göre incelendiğimde, 10 oturum ve daha fazla süren çalışmaların etki büyüklüğü, 10 oturumdan kısa süren çalışmalara göre daha büyük bulunmuştur. Berhhout ve Malouff (2015) çalışmada eğitim süresinin etki büyüklüğü ile ilişkili olduğuna dair bir kanıt bulamamıştır. Fakat bu sonucun, eğitim süresinin önemsiz olmasından ziyade, katılımcı grubun farklılıklarıyla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Analizlerinde, engelli çocuklardan doktorlara kadar farklı grupları içeren çalışmalara yer vermiştir. Bu grupların her birinde empati gelişimi için ihtiyaç duyulan sürenin farklı olabileceğine değinmiştir. Örneğin, Berkhof ve arkadaşları (2011) bir ile üç gün arasındaki bir eğitimin doktorlar için etkili olacağını ileri sürerken, Gresham, Sugai ve Horner (2001), 30 saatten daha fazla süren eğitimin engelli çocuklar için yetersiz olduğunu ileri sürmüştür. Çalışmamızın sonuçlarının aksine, Butters (2010, s. 116) çalışmada, çok kısa periyotlardaki anlamlı empati kazanımlarının gerçekleştirilebileceğini, daha

yüksek sayıdaki empati eğitim sürelerinin daha etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmalar yapıldığı tarih dikkate alınarak incelendiğinde, 2008 ve bu yıldan sonra gerçekleştirilen çalışmaların etki büyüklüğü, 2008 yılı öncesinde gerçekleştirilen çalışmalara göre daha düşüktür. Bu noktadan hareketle, empati ve empatik becerinin artırılması için uygulanan empati eğitimlerinin zamanla etkililiğini yitirdiği görülmektedir. Bunun nedeninin toplum ve insanlar değişirken, empati eğitiminde kullanılan tekniklerin aynı gelişimi gösterememesi olarak görülebilir.

Çalışmalar türüne göre incelendiğinde, makale olarak hazırlanan çalışmalar en yüksek etki büyüklüğüne sahip grup iken, sonrasında doktora tezleri ve yüksek lisans çalışmaları gelmektedir. Makaleler hakemli bir değerlendirme sürecinden geçmektedir. Yapılan çalışmaların birçoğu istatistiki öneme ya da güçlü bir etkiye sahip değilse basılmamaktadır. Bu nedenlerle araştırmacılar çalışmalarını hazırlarken güçlü bir etkiyi ya da istatistiksel anlamlılığa ulaşma konusunda motive bir şekilde çalışırlar. Bu durumda meta analize dahil edilen çalışmaların hiçbiri negatif yönde ya da birçoğunun etki büyüklüğü sıfıra yakın olmamaktadır. Buna “yayın yanlılığı” da denir (Stuebing, Barth, Molfese, Weiss ve Fletcher, 2009, s. 33).

Çalışmalar örneklem büyüklüğüne göre incelediğinde, 40 ve daha fazla katılımcı ile yapılan empati eğitimlerinin etki büyüklüğü, 40’tan daha az katılımcı ile yapılan çalışmalara göre daha büyüktür. Buna göre, örneklem büyüklüğünün artması etki büyüklüğünü de artırmaktadır. Edwards’a (1972) göre deneysel işlemlerde örneklem büyüklüğünün artması etkiyi ve anlamlılık testi için sağlamlılığı artırmaktadır.

Özetle, sosyal, kültürel ve teknolojik ilerlemeler toplumu hızla değiştirmekte, insanların topluma ve bu değişime uyumunu etkilemektedir. Çağın gerekliliklerini dikkate alarak empatinin ve empatik becerinin artırılmasında kullanılan tekniklerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Örneklem büyüklüklerinin fazla olması, eğitimlerin etki büyüklüğünü artırmak için önemlidir. Çalışmalar hazırlanırken negatif yönde, zayıf ya da istatistik olarak anlamsız sonuçlarda alınabileceği ve bu sonuçların da birer bulgu olduğu kabul edilmelidir. Eğitimlerde oturum sayısının fazla olmasının etki büyüklüğünü artırdığı görülmekle birlikte, doktor, öğrenci, engelli ya da çocuk gibi farklı gru-

plardaki katılımcılarla çalışmanın bu sonucu etkileyeceği düşünülmektedir. Çalışmalar hazırlanırken gruplara göre oturum sayısı belirlenmelidir. Sonuç olarak, meta analize dahil edilen çalışmaların etki büyüklüğünün yüksek olması, empati eğitim programlarının Türk toplumunda empatiyi ve empatik beceriyi artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Efficiency of Empathy Training Programs in Increasing Empathy and Empathic Skills in Turkish Society: Meta-Analysis Study

*

Ergün Hasgöl – Oğuzhan Zengin

Health Sciences University – Karabük University

The concept of empathy has become a concept that increasingly emphasized in human relations. However, there are some arguments in the literature about whether or not empathic skills can be learned. Based on these discussions, a meta-analysis study was conducted to examine the findings of the studies in which empathic skills training was carried out in the Turkish society. The use of empathy trainings prepared in the focus of empathic skill development, its application to the Turkish society and its implementation within the last 20 years have been determined as the inclusion criteria of the study. In line with these criteria, it is planned to reach the articles published in national and international refereed journals with the master's and doctoral theses carried out empathy training. Google Scholar, Scopus, ISI Database, Turkish Council of Higher Education National Thesis Center, To-kat, and Ulakbim database are scanned with "Empathy", "Empathy Training", "Empathy Skills" words. As a result of this screening, 13 studies were reached in accordance with the search criteria. For the analysis of the data, Hedges' formula g was used to calculate the effect size by means of the Comprehensive Meta Analysis (CMA) program. In order to determine the heterogeneity in the study, the distribution graph of the effect sizes were examined and Q value statistics were used. In the analysis of the data, Treatment Effectiveness Meta-Analysis method was used to examine the effectiveness of empathy training programs.

In this study, the effectiveness of empathy training programs in empathy and empathic skills increase in Turkish society was investigated by using meta-analysis. The mean effect size of the 13 studies included in

the study was found to be $E = + 5,668$. According to the criterion of effect size of Cohen, the effect size value (d) is greater than 1.00 indicates the strong effect size (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). The high effect size of our study shows that empathy education programs are effective in increasing empathy and empathy skills in Turkish society. Berhhou and Malouff (2015) studied the effectiveness of empathy trainings in a meta-analysis method and emphasized the importance of the influence of groups such as the types of education participants, educational conditions and evaluation types in which empathy trainings tend to be effective. Butters (2010, p. 77) conducted a meta-analysis of empathy training programs for client groups. In the study of the effect size value $d = 1,048$ ($sd = 1,620$), the effect size is large. However, these values do not represent all empathy training programs, data may be heterogeneous.

When the number of studies was examined according to the number of sessions, the effect size of the studies that lasted 10 sessions and more was found to be greater than the studies that lasted less than 10 sessions. When the studies are taken into consideration by the date of study, the effect size of the studies performed in 2008 is lower than the studies done before 2008. Accordingly, it is observed that empathy trainings applied to increase empathy and empathic skills have lost their effectiveness over time. The reason for this is that the techniques used in empathy education cannot show the same development as society and people change. When the studies are examined by type, the studies that are prepared as the articles have the highest effect size, followed by doctoral dissertations and graduate studies. When the studies are analyzed according to the sample size, the effect size of the empathy trainings with 40 or more participants is greater than the studies conducted with less than 40 participants. According to this finding, the increase in the size of the sample increases the effect size.

In sum, social, cultural and technological advances are rapidly changing society, influencing people's adaptation to society and to this change. Considering the requirements of the era, the techniques used to enhance empathy and empathic skills need to be reviewed. It is important to increase the size of impact of the trainings. It should be accepted that the results can be taken in negative direction, weak or statistically meaningless when preparing the studies and these results are also a finding. Alt-

though it is seen that the number of sessions in the trainings increases the effect size, it is thought that working with participants in different groups such as doctors, students, disabled or children will affect this result. The number of sessions should be determined according to the groups when preparing the studies. In conclusion, the high effect size of the studies included in the meta-analysis shows that empathy education programs are effective in increasing empathy and empathy skills in Turkish society.

Kaynakça / References

- Aktaş, S. (2014). *Ebelere verilen empati eğitiminin doğumda anne memnuniyetine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Alma, H. A. ve Smaling, A. (2006). The meaning of empathy and imagination in health care and health studies. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*,1(4), 195-211.
- Ançel, G. (2006). Developing empathy in nurses: An inservice training program. *Archives of Psychiatric Nursing*, 20(6), 249-257.
- Barker, R. L. (1999). *The social work dictionary* (4th ed.). Washington DC: NASW Press.
- Berkhof, M., van Rijssen, H. J., Schellart, A. J. M., Anema, J. R. ve van der Beek, A. J. (2011). Effective training strategies for teaching communication skills to physicians: An over view of systematic reviews. *Patient Education and Counseling*, 84, 152-162. <http://dx.doi.org/10.1016/j.pec.2010.06.010>
- Butters, R. P. (2010). *A meta-analysis of empathy training programs for client populations*. Doctor of Philosophy. The University of Utah, USA.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th Ed.). Routledge, Canada.
- De Waal, F. B. M. (2008) Putting the altruism back into altruism: The evolution of empathy. *Annual Review of Psychology*,59, 279-300.
- Dökmen, Ü. (2011). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Edwards, A. L. (1972). *Experimental designs in psychological research* (Fourth Edition). New York: Holt, Rinehart & Winston, Inc.
- Geldard, K. ve Geldard, D. (2008). *Personal counseling skills: An integrative approach*. Springfield: Charles Thomas Publisher Ltd.
- Gemci, H. (2012). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerine uygulanan etkili iletişim ve empatik beceri eğitiminin öğrencilerin iletişim ve empatik becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gresham, F. M., Sugai, G. ve Horner, R. H. (2001). Interpreting outcomes of social skills training for students with high-incidence disabilities. *Exceptional Children*, 67, 331-344.
- Håkansson, J. (2003) *Exploring the phenomenon of empathy* (Unpublished Doctoral Dissertation). Stockholm University, Stockholm.
- Hasgül, E. (2013). *Sosyal hizmet uygulamalarında empatinin önemi ve yardım ilişkisine etkisi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hasgül, E. (2018). *Empati eğitim programının huzurevi çalışanlarının empati becerileri ve yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları üzerine etkisi: KastamonuTosya Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hunter, J. E. ve Schmidt, F. L. (1990). *Methods of meta analysis correcting error and bias in research finding*. Thousand Oaks, California: The Publishers of Professional Social Science, Sage Publications, Inc.
- Kahrıman, I., Nural, N., Arslan, U., Topbaş, M., Can, G. ve Kasım, S. (2016). The effect of empathy training on the empathic skills of nurses. *Iran Red Crescent Med J*, 18(6), 1-10.
- Kapıkıran, N. A. ve Kapıkıran, Ş. (2000). İletişim becerisi eğitiminin anaokulu öğretmenliği öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik becerileri üzerindeki etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8), 69-77.
- Karaca, A., Açıkgöz, F. ve Akkuş, D. (2013). Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi?: Bir sağlık yüksekokulu örneği. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4, 118-122.
- Mayer J. D., Salovey P. ve Caruso D. R. (2004). Emotional intelligence: Theories, findings, and implications. *Psychological Inquiry*, 15, 197-215.

- Özcan, C. T., Oflaz, F. ve Bakır, B. (2012). The effect of a structured empathy course on the students of a medical and a nursing school. *International nursing review*, 59(4), 532-538.
- Özcan, C. T., Oflaz, F. ve Sütçü Çiçek, H. (2010). Empathy: the effects of undergraduate nursing education in Turkey. *International Nursing Review*, 57(4), 493-499.
- Özcan, N. K., Bilgin, H. ve Eracar, N. (2011). The use of expressive methods for developing empathic skills. *Issues in mental health nursing*, 32(2), 131-136.
- Sortullu, C. (2011). *Empati eğitim programının 12 yaş grubu erkek basketbolcularda empati becerileri ve takım birlikteliği üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Stuebing, K. K., Barth, A. E., Molfese, P. J., Weiss, B. ve Fletcher, J. M. (2009). IQ is not strongly related to response to reading instruction: A meta-analytic interpretation. *Council for Exceptional Children*, 76(1), 31-51.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal çalışma sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınları.
- Trevithick, P. (2009). *Social work skills: A practice handbook*. Berkshire: Open University Press.
- Tuncay, T. ve İl, S. (2009). Sosyal hizmet uygulamasında empatiyi yeniden düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 39-56.
- Ünal, F. (2003). *Empatik iletişim eğitiminin okul öncesi çocuğu olan annelerin empatik beceri düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Van Berkhout, E. T. ve Malouff, J. M. (2015, July 20). The Efficacy of Empathy Training: A Meta-Analysis of Randomized Controlled Trials. *Journal of Counseling Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/cou0000093>
- Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 341-354.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Hasgöl, E. ve Zengin, O. (2019). Türk toplumunda empatinin ve empatik becerinin artırılmasında empati eğitim programlarının etkililiği: Meta-analiz çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2404-2421. DOI: 10.26466/opus.548309